

Alternatívne poľnohospodárstvo a ochrana prírody

Alternatívne poľnohospodárstvo je úzko späté s ochranou prírody a jej zdrojov. Konvenčné hospodárenie na pôde sa zakladá na antropocentrickej filozofii, podľa ktorej človek je pánom prírody, teda je nad ňu nadradený. Alternatívne poľnohospodárstvo vychádza z holistického poňatia procesov a vzťahov človeka k prírode. Podľa tohto princípu sa nesnaží ovládať prírodu, ale v súlade s etickou a morálnou zodpovednosťou za jej stav uspokojuje svoje potreby iba v rozsahu zodpovedajúcem možnostiam obnovy prírodných zdrojov.

Alternatívne poľnohospodárstvo v porovnaní s konvenčným hospodárením na pôde oveľa citlivejšie zasahuje do prírody a menej poškodzuje pôdu, hydrosféru, prirodzené rastlinstvo a živočíšstvo.

Ochrana pôdy má v alternatívnom poľnohospodárstve osobitný význam. Cieľavedome sa presadzuje starostlivosť o uchovanie a zveľaďovanie pôdnej úrodnosti. Každoročným hnojením kompostmi sa zvyšuje obsah humusu, mikroorganizmov a pútanie vzdušného dusíka v pôde (tab.). Priaznivejšia štruktúra plodín

s väčším zastúpením viacročných ďatelínovín a tráv obmedzuje eróziu pôdy. Pri tomto spôsobe hospodárenia sa v pôde nehromadia balastné a toxické látky z hnojív a pesticídov, spomaľuje sa okysľovanie (acidifikácia) pôdy a zvyšuje jej pufrovnosť.

Ochrana hydrosféry spočíva v podstatnom znížení ohrozenia kvality podzemnej a povrchovej vody toxickými chemickými látkami a splaveninami. Podľa údajov pána Brendsteina z Markhofu pri Marcheggu v Rakúsku, ktorý r. 1992 hospodáril už tretí rok alternatívne na 100 ha ornej pôdy, nevyskytli sa

Willefrance de Rourque – typický francúzsky vidiek, kde sa hospodári alternatívnym spôsobom

Mestečko Loupiac v údolí rieky Dordogne, veľmi čistej oblasti bez priemyselných zdrojov znečistenia

na jeho hospodárstve žiadne problémy s kvalitou pitnej podzemnej vody. Jeho sused, ktorý hospodári konvenčne, musí už vŕtať hlbšie studne do druhej vrstvy podzemných vôd, nakoľko bližšie pri povrchu sú znečistené nitrátmi a nevhodné na používanie. Na pieskoch alúvia rieky Moravy sú to skutočne evidentné a lapidárne rozdiely medzi konvenčným a alternatívnym hospodárením na pôde vo vzťahu ku kvalite hydrosféry. V podmienkach horného Žitného ostrova pri Bratislave obsahuje vďaka zavlažovaniu a intenzívnemu hnojeniu pôdy dusíkatými hnojivami podzemná voda (20 m pod povrchom!) 40-50 mg.l⁻¹ nitrátov, kým na väčšine územia Podunajskej roviny (aj pri hĺbke podzemnej vody 2-4 m) je to iba 4-7 mg.l⁻¹. Na Trnavskej pahorkatine sa dokonca pomaly nevyskytuje studňa, v ktorej by podzemná voda vyhovovala hygienickej norme. Pri povrchovej vode je dôležité aj jej znečistenie splaveninami. V alternatívnych hospodárstvach je znečisťovanie povrchovej vody priemerne dvojnásobne nižšie než v krajine s konvenčným poľnohospodárstvom.

Ochrana rastlín v krajine je významnejšia v alternatívnych hospodárstvach pri porovnaní s konvenčnými. Väčší podiel (25-40 %) trávneho porastu znižuje negatívny vplyv človeka na prirodzené rastlinstvo. Na lúkach a pasienkoch nie sú hnojením vyselektované určité druhy tráv, ale v plnej miere sa uchováva aj vzácne a chránené exempláre rastlinnej ríše. Ani buriny na poliach nie sú totálne zlikvidované herbicídmi, a tak na úvraťiach a medziach pozorujeme bohatšie zastúpenie rastlín.

Ochrana živočíšstva patrí tiež do popredia záujmu alternatívnych poľnohospodárov. Na ich farmách, kde často nechýba ani značná výmera lesov, je vzácné prepojenie a súžitie agroecenózy a lesnej biocenózy oveľa prirodzenejšie a stabilnejšie ako v krajine s konvenčným poľnohospodárstvom. Väčšie plochy trvalých trávnych porastov poskytujú bezpečnejšiu skrýšu a rozsiahlejší životný priestor aj drobnej zveri a vtákom. Pri určítom zastúpení alternatívne hospodáriacich medzi konvenčnými hospodárstvami preberajú vlastne úlohy biocentier a biokoridorov, zelených cestičiek pre živočíchy v krajine.

Ekologická stabilita krajiny obhospodarovanej alternatívnymi spôsobmi sa prejavuje zvýšenou rezistenciou a rezilienciou ekosystémov. Kým koeficient priestorovej štruktúry krajiny má v konvenčných poľnohospodárskych podnikoch nížinných oblastí Slovenska hodnotu 0,6 (a teda krajina je ekologicky menej stabilná), alternatívne hospodárstva majú koeficient štruktúry 0,6-0,8. V konvenčnom hospodárstve pôsobia destabilizačne najmä veľké hony a bloky plodín. V alternatívnom poľnohospodárstve sú nižšie vstupy dodatkovej energie (hnojív, nafty), ktoré svedčia o vyššej stabilite ekosystému. Ekologická stabilita ekosystému je totiž prevrátenou hodnotou vkladov potrebných na jej udržanie a reguláciu.

Diverzita krajinných prvkov je väčšia pri alternatívnom ako pri konvenčnom hospodárení. Krajina má pestrejšie, rôznorodejšie zastúpenie agrobiogeocenóz, rozdrobenejšie plochy obrábaných pozemkov, prerušované prirodzenými

trávnymi porastmi, a teda väčšiu homeostázu, t.j. schopnosť kompenzovať odchýlky zapríčinené stresovými (suchom, chladom), kataklizmatickými (povodňou, požiarom) alebo epidemickými (premnožením škodcov, chorobami) faktormi. Prírodná lúka s náletom drevín (lesopasienok) je oveľa priaznivejšia z hľadiska ochrany prírody ako meliorovaná, rekultivovaná plocha s obnoveným, umelým a sústavne hnojeným trvalým trávny porastom.

Estetický vzhľad krajiny závisí od rôznorodosti jej tvarov a vyváženosti jednotlivých prvkov. Usporiadanie priestoru, kde sa pestujú poľnohospodárske plodiny a chovajú hospodárske zvieratá, môže byť estetické pri oboch spôsoboch hospodárenia. Keďže alternatívne hospodárstvo je bližšie prírode, má aj

prírodzenejší charakter. Dominancia rozsiahlej plochy ornej pôdy pôsobí v krajine s konvenčným poľnohospodárstvom fádnene a ubíjajúco. Remízy lesných drevín, kríkov a trávy umožňujú nielen uchovať pôvodné rastlinstvo a živočíšstvo, ale pre človeka sú aj estetickým a oddychovým prostredím. Týmto spôsobom sa riešilo aj ozelenenie krajiny v ekologickej štúdii pre okres Trnava v r. 1987-1988.

Aj na Slovensku sa začalo hospodáriť na pôde alternatívnym spôsobom. Od r. 1990 sa o to snaží 38 subjektov (podnikov a dvaja súkromníci) na celkovej ploche 14 773 ha (0,6 % výmery všetkej poľnohospodárskej pôdy). Spolu so zastavením intenzifikácie nášho poľnohospodárstva to znamená ďalšiu šancu k zintenzívneniu ochrany prírody a jej zdrojov.

Tab. Rozdiely medzi vlastnosťami zložiek prírody v konvenčnom (KP) a alternatívnom (AP) poľnohospodárstve

	Vlastnosti pôdy			Vlastnosti vody		Vlastnosti rastlín	
	% humusu	pútanie dusíka [g.m ⁻³]	mikroorganizmy [kg.m ⁻³]	NO ₃ [g.l ⁻¹]	splaveniny [g.m ⁻³]	tetanový index K: Ca+Mg	podiel tráv a ďatelinovín [%]
AP	2,4-2,6	2-20	1,00-1,80	7-12	0,1-0,3	1-2	0-10
KP	1,6-2,0	0-1	0,05-0,70	40-50	0,4-0,8	4-6	20-50

Údolie rieky Dordogne je pôsobivé aj z estetického hľadiska

